

HAKİKAT HER ŞEYİ KUŞATIR

SUREÇANALIZ

SOSYAL ÜRETİM VE EĞİTİM ÇALIŞMALARI DERNEĞİ

TÜRKİYE VE KÜRT REALİTESİ & I. Bölüm

RAPOR
MURAT SOFUOĞLU

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ, 04

TARİH VE KÜRT REALİTESİ, 05

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE KÜRT REALİTESİ, 08

TARİHSEL BİRLİKTELİK VE "KARŞILAŞMA", 09

OSMANLI SİYASASI, İTTİHAT VE TERAKKİ VE CUMHURİYET, 10

İKİ DÜNYA ARASINDA TÜRKİYE, 13

TÜRKİYE VE KÜRTLER, 16

MUSUL VİLAYETİ VE HALEP VİLAYETİ, 18

JEOPOLİTİK DENKLEM VE KÜRTLER, 20

TÜRK POLİTİKASI VE KÜRT REALİTESİ, 23

ARMENIAN
HIGHLANDS

Mt. Ararat

KURDISTAN HIGHLANDS

Tigris R.

Mesopotamian
Plains
Euphrates R.

Syrian Desert

Sea

TABLE

Türkiye kendi sınırları dışında ve içinde Kürt realitesinin güçlenmesine neden neden olmaktadır?

Dışardan hadiseleri takip eden herhangi bir gözlemci için I. Körfez Savaşı(1991)'ndan bu yana Türkiye –Irak düzleminde yaşananlar ve Arap Baharı ile beraber son 17 ay boyunca Türkiye-Suriye hattında gelişen hadiselerden çıkan genel ve basit bir sonuç var: Kürt realitesi asabiyesinden aldığı güçle yükselmektedir. İlginç olan 1991'den beri uygulamada olan Türk dış politikası Kürt realitesinin Türkiye sınırları dışında yükselmesine neden olurken iç politikası da Türkiye sınırları içinde Kürt realitesinin güçlenmesini sağlamıştır.

Türkiye kendi sınırları dışında ve içinde Kürt realitesinin güçlenmesine neden neden olmaktadır?

İlk ihtimal Türkiye'nin bunu bilerek ve isteyerek yaptığı dolayısıyla Kürt realitesinin güçlenmesini kendi menfaat-değer düzlemi dahilinde gördüğü için bu politikayı ürettiğidir.

İkinci ihtimal Türkiye'nin jeopolitik dengeler çerçevesinde son 20 yılı aşkın süre boyunca doğru pozisyonlar alamaması ve üretememesi, doğru reaksiyonlar gösterememesi ve nihayetinde varolan Kürt realitesinin yükselişini izlemek ve kabul etmek zorunda kalışı olabilir.

GİRİŞ

Üçüncü ihtimal ikinci seçeneğin fer'i bir sonucu olarak Türkiye'nin soğuk savaş boyunca kendisinden daha güçlü süper güçlerin kendi aralarındaki mücadeleyi kendi menfaat-değer dengesi içinde diğer ülkeler gibi mümkün oldukça kullanma gayreti gibi Ortadoğu denklemiindeki gelişmelerde de Berlin Duvarı ve Demir Perde'nin yıkılması ile tek süper güç kalan Amerika'nın yönlendirmeleri çerçevesinde Kürt realitesinin özellikle Irak'ta ortaya çıkma arzularını kabul etmek durumunda kalışı olabilir.

Dördüncü ihtimal Kürt toplumunun yüzyıllar boyunca pek çok araştırmacının ve içerden ve dışardan gözlemcilerin de ifade ettiği zulümler, baskılar ve ihanetler çemberinde gelişen hazin ve trajik öyküsü sonucunda yeterli politik olgunluğa Ortadoğu'daki koşulların da elverişliliği sayesinde ulaşma noktasına yaklaştığı ve kendi kaderini tayin etme hattında olduğudur. Dolayısıyla bu hal süper güçler dahil bölgesel güçlerin dahi karşı koyamayacağı bir noktaya ulaştığı için Türkiye Kürt realitesinin güçlenmesi karşısında yapabileceği pek birşey yoktur veya yapmaya çalıştıkları Kürt realitesinin zayıflamasından çok güçlenmesine hizmet etmekte ve Türkiye'nin pozisyon almasını güçleştirmekte ve durumunu zora sokmaktadır.

Bu ihtimallerin hangisinin gerçeğe daha yakın olduğunu veya hakikatin bu ihtimallerin dereceli ve orantılı bir kombinasyonu olup olamayacağını tam olarak bilmemiz sosyal hadiselerin yapısı icabı mümkün değildir.

TARİH BOYUNCA Kürt realitesinin Ortadoğu'da temel ve belirleyici bir akım olmaktan çok temel ve belirleyici rol işgal edenlere yardımcı bir rolde genel olarak ortaya çıktığını söylemek sanırız yanlış olmaz. Kürt milliyetçileri Kürtlerin tarih içindeki rolünü ne kadar abartmaya çalışsa da –Türk, Arap ve Fars milliyetçilerinin Kürt realitesini yoksayma girişimlerinin doğal bir sonucu olarak- Kürtler Ortadoğu'da Kürt trajedisinin de psikolojik anlamda yansıttığı gerçeğin de genel olarak ifade ettiği gibi temel belirleyici olamamışlardır.¹ Özellikle Kürtlerin Müslüman olmasından bu yana ve Türklerin de Müslümanlığı kabul etmeleri ile Orta Asya bozkırlarından Ortadoğu'ya özellikle Maverünnehir ve Horasan üzerinden girip Anadolu'ya ulaşmaları mecrası dahilinde Ortadoğu ve İslam tarihi yeniden şekillenmiş ve Hıristiyan Batı ile Müslüman Doğu arasındaki ilişkiler farklı bir çerçeveye ulaşmıştır.

TARİH VE KÜRT REALİTESİ

İslamiyetin yükselmesi ile eş zamanlı ve eş güdümlü yükselen Arap asabiyesi Fars asabiyesinin gerilemesine yol açmış ve X. Yüzyıl başları itibarıyla de Peygamberin sahabeleri arasındaki anlaşmazlıkların bir sonucu olarak ortaya çıkan mezhepsel ayrımların kendi kurdukları siyasi yapıları tüketmesi başta olmak üzere pek çok farklı sebebin birleşimi neticesinde gerileme trendine girmişti. II. İslam halifesi Hz. Ömer zamanında alınan ağır yenilginin (Kadisiye Savaşı) şokunu henüz atlatamayan Pers asabiyeti ise eski ihtişamına İslamiyet ile ulaşmaktan uzak bir görüntüdeydi. Turan'dan İran'a göç etmeye başlayan ve Müslümanlaşan Orta Asya Türkleri için tarihin uzak akrabaları ve komşuları Germenlere Batı'nın ve Avrupa'nın kapılarını açması gibi kendilerine de Doğu'nun ve Ortadoğu'nun kapılarını açabileceğini çok az kişi tahmin edebilirdi.

Bu süreçte Kürtler açısından durum paradoksaldı. Farisilere çok benzeyen dillerinin imlike ettiği gibi Farisilere kültür yakınlığı olan Kürtler genelde Kürdistan denilen dağlık bölgelerde yaşıyorlardı. Ancak belki de tarihsel olarak daha önemli sonuçlar üreten ayrım İslamiyet'in kendi içinde yaşadığı türbülansa Kürtler ile Farisilerin tarihin ileri safhalarında gösterdiği farklı tercihlerde kendini gösterdi. Farisilerin vatanı İran'ın Şiileşmesi büyük ölçüde Aleviliği benimsemiş Türkler tarafından sağlansa da Sasani İmparatorluğu'nun yönetici halkı Farisilerle bir şekilde ve çoğunlukla ilk üç halifeye şiddetle muhalefet eden –ki bunlardan birinin zamanında Pers ülkesi fethedildi- İslamiyet'in Şii formunu kabul ederken Kürtler de keza tedrici bir şekilde ve çoğunlukla Sünni formu kabul ettiler. Bu durum Kürtleri kültürel yakınlığa sahip oldukları Farisilerle uzak düşürürken keza aynı kültürel formlar da Ortadoğu'nun yerlisi Araplar ve sonradan gelenleri olan Türkler ile de belli bir mesafede tutuyordu.

Kürtlerin nüfus kesafeti ve dinamizmi coğrafi yaşam alanlarının güçlükleri ile birleşince çok daha mobil hareket etme kabiliyetine sahip Türklerin Ortadoğu'daki yükselişini takip etme durumunda bırakmıştır. Ancak Kürt realitesinin, Türklerin Anadolu'nun kapılarının kendilerine açılması olarak gördükleri ve Emevi-Abbasi hattının Bizans İmparatorluğu ile mücadelesi sonucunda Hıristiyan Doğu ile Müslüman Batı arasında Toros dağları boyunca

TÜRKİYE VE
KÜRT REALİTESİ &
I. BÖLÜM

MURAT SOFUOĞLU

1 Bu vaziyet Kürtlerin günümüzde gitgide Ortadoğu'da anahtar ve belirleyici olacak bir toplum mertebesine gelişimi çerçevesinde düşünülürse tarihin adaletinin tecellisi olarak görülebilir.

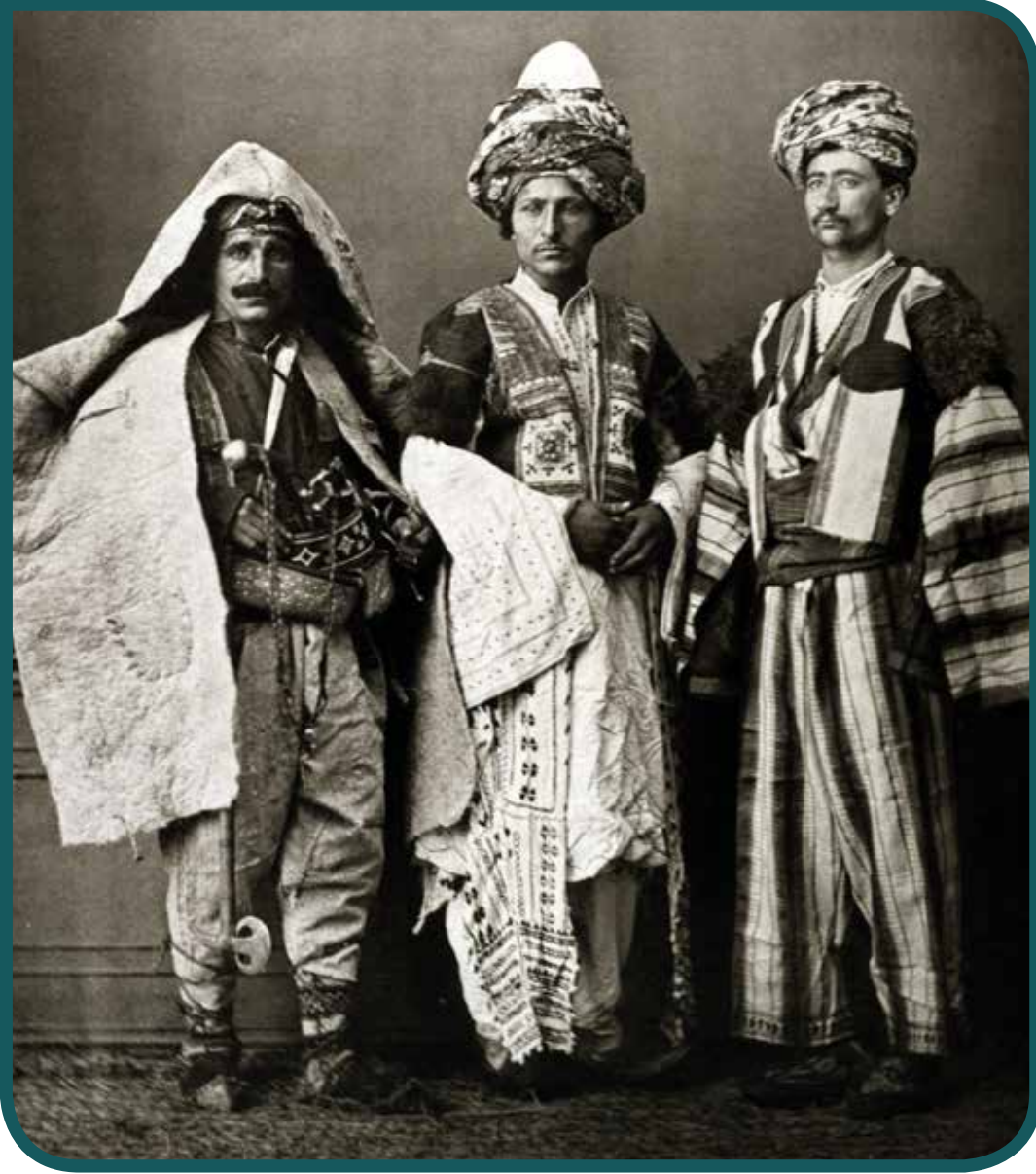
oluşmuş olan doğal sınırın Hıristiyan Batı aleyhine ama Müslüman Doğu lehine gelişmesi anlamına gelen Malazgirt Savaşı (1071)'nda, Türklerin zaferinde kritik rol oynadıkları gözlemlenmiştir. Bu rol Malazgirt savaşının sonucu olarak Anadolu'nun Müslümanlaşması karşısında Ortodoks Bizans İmparatorluğu'nu kaçınılmaz bir kader gibi gelişen hadiseler karşısında koruma ve yenileme çabaları içindeki dinamik hanedan Kommoneslerin çağrısı ile Katolik Avrupa'nın Ortadoğu'yu işgal çabalarının ismi olan Haçlı Seferleri sırasında da ortaya çıkmıştır.

Gerileyen ve zayıflamış bir haldeki Pers ve Arap asabiyelerinden İslam ümmetinin sancağını devralan Türkler Batı'ya kafa tutmanın ne kadar ağır bir bedel olduğunun ilk tecrübesini Haçlı Seferleri marifetiyle görme imkanına kavuşmuşlardır. Zamanın Avrupa Birliği görüntüsünü veren ve Papa hazretleri tarafından motive ve mobilize edilen Haçlı güçleri karşısında Anadolu'da ve Ortadoğu'da Türkler Fabius bir strateji takip etmeyi tercih etmişler ve varlıklarını sürdürmeyi ve kazanımlarını görece korumayı ağır bedelli Pirus zaferlerine tercih etmişlerdir. Bu süreç boyunca Ortadoğu'da Avrupalıların tersine birleşmekten uzak vaziyette olan ve Papa'nın yaptıklarının çok küçük bir ölçeğini Müslüman dünyada yapmaktan uzak olan İslam halifeleri realiteleri altında olan Müslüman Arap, Fars, Kürt ve Türk asabiyeleri Kürt lider Selahaddin Eyyubi liderliğinde ancak Haçlılara karşı stratejik ve tarihi bir ittifaka gitmeleriyle savaşın ana nedeni kutsal şehir Kudüs'ü ele geçirmeye muvaffak olabilmişlerdir.

Kürt realitesinin Ortadoğu'da ve dünya tarihinde süreklilik arzetmeyen mezkur çıkışlarının üçüncüsü Malazgirt ve Haçlı Seferleri sonrasında Ortadoğu'daki bir başka büyük karşılaşma sırasında ortaya çıktı. Bu seferki diğerlerinin aksine iki büyük Doğulu üstelik de kurucuları Orta Asya kökenli atalara sahip olan gücün Kürdistan ovalarında karşılaşması neticesinde ortaya çıktı. Bu iki güç kendini Şii (Oniki imamcı bir Alevilik) olarak tanımlayan Şah İsmail liderliğindeki Safeviler ve onlar karşısında Sünniliğinin statüsünü resmileştirmek ve sertleştirmek zorunda kalan Osmanlılardı. İki gücün 1514'de karşılaştığı Çaldıran Ovası ise Kürdistan'ın kalbinde yer alan bir mevkiydi.

Sünni Kürt alim ve lider İdris-i Bitlisî'nin olağanüstü çabaları ve vizyonu Yavuz Sultan Selim'in muazzam askeri ve siyasi kapasitesi ve kabiliyetleri ile birleşince Şii Safeviler ve İran realitesi karşısında Sünnileşen Osmanlı siyaseti Sünni Kürtlerin desteği ile tüm Kürdistan boyunca siyasi, askeri ve sosyolojik bir 'bulwark' oluşturmaya muvaffak olabildi. İdris-i Bitlisî'nin dizayn ettiği plana göre Kürt aşiretlerine verilen görece özerklik karşısında Kürdistan büyük ölçüde yönetsel olarak Osmanlı İmparatorluk sınırları dahiline girmiş ve IV. Murad'ın Bağdat ve Revan (Erivan) seferleri sonucunda Şii Safevilerle yapılan Kasr-i Şirin anlaşması (1638) ile de İran sınırları modern zamanlara büyük ölçüde değişmeden ulaşmıştır.

Sözkonusu süreç boyunca (Sünni) Kürt realitesi Şii Safeviler ve daha sonra Kaçar hanedanları tarafından yönetilen İran karşısında Sünniliği gitgide kat'i bir hal alan Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte hareket etmeyi tercih etmiş; siyasi otonomiye karşı kültürel manada aktif durumdaki Kürdistan medreselerinden tekkelerine kadar ister ortodoks ister heteredoks bazda olsun büyük ölçüde Osmanlı İmparatorluk kültürel dünyasının ve ilişkiler ağının bir parçası haline gelmiştir. Bu süreçte Kürdistan'ın coğrafi manada da büyük ölçüde Osmanlı İmparatorluk çatısı altında bütünlüğünü koruduğunu ve tarihsel sürekliliğini devam ettirdiğini gözlemliyoruz. Bu çerçevede Kürt realitesi Yavuz yönetimindeki Osmanlı

yönetimi ile yapılan anlaşma ile beraber daha süreklilik arzeden bir siyasi varlığa kavuşmuş; bu kültürel ve ekonomik entegrasyon ve coğrafi birlik ile de tahkim edilince kendi içinde daha insicamlı ve istikrarlı yapılar oluşturmuştur.

Bu nokta-i nazardan bakıldığında Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim'in aldığı siyasi kararlar ve jeopolitik pozisyonların İmparatorluğun Ortadoğu politikası açısından modern zamanlara kadar uzanan belirleyici etkilerinin olduğu gözlemlenebilecektir. Yavuz'un kararlarının harici belirleyiciliği kadar İmparatorluğun dahili politikaları bakımından da belirleyici etkileri vardır. İmparatorluğun kendisinin saltanat devriyle başlayan Alevi meselesi tüm çabalara ve geçici mutabakatlara rağmen modern zamanlara intikal ederken İmparatorluğun ana gövdesi ve merkezinde kurulan halef devletlerinden Türkiye Cumhuriyeti'ne de miras kalmıştır. Diğer yandan Yavuz'un otonom Kürt politikası özellikle ulus-devlet yapılarının geliştiği modern zamanlarda Kürdistan'daki toprak düzeni (ağalar ve aşiret toprakları) ve toplumsal yapı (şeyhler ve tarikatlar) bakımından kurulan halef devlet Türkiye Cumhuriyeti için çözülmesi güç muazzam sorunlar üretmiş ve geleceğin Kürt Sorunu'nun haberciliğini yapmıştır.

**TÜRKİYE VE
KÜRT REALİTESİ &
I. BÖLÜM**

MURAT SOFUOĞLU

OSMANLI SİYASASI altında göreceli bir birliğe kavuşan ve daha insicamlı ve istikrarlı bir yapıya kavuşan Kürdistan coğrafyası –ki benzer şeyler daha sonra Ortadoğu denilen tüm Maşrik ve Mağrip için olduğu kadar kaotik bir halde Osmanlıların bulunduğu Balkanlar ve Kafkasya için de geçerlidir- İmparatorluğun I. Dünya Savaşı'nda çöküşü ile parçalandı. Sykes-Picot anlaşması ile Ortadoğu'yu kendi aralarında paylaşan emperyalist Britanya ve İngiliz imparatorlukları Kürdistan'ı da bu paylaşımına doğal olarak tabi tuttular ve İran coğrafyası dışında kalan Kürtler Ortadoğu'da Türkiye ve yeni kurulan iki devlet Suriye ve Irak arasında coğrafyalarının parçalandığını ve aşiret bağlarının ve topraklarının sınır taşları ile bölündüğünü gördüler.

Önceleri Osmanlı ile İran devletleri arasında bölünmüş olan Kürdistan coğrafyası bu son durum sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun tasfiyesi neticesinde Batılı güçlerin nüfuzu altındaki Arap yönetimleri (Suriye ve Irak) ile yeni bir ulus-devlet kurma arzusunun hakim olduğu Türkiye Cumhuriyeti arasında bölünmüş oldu. Bu hal Osmanlı zamanında insicama

ve istikrara kavuşan Kürdistan mukimlerinin coğrafyalarında ortaya çıkan bölünme ve istikrarsızlık karşısında bir tepkinin ve politik mücadelenin oluşmasını sağlayacak şartları da üretmişti. Pax-Ottomana altında yaşadıkları sürece sorunları genelde sonuç alıcı politik mücadele kanallarına dökmeyen Kürtler İmparatorluğun dağılması ve Kürdistan'ın bölünmesi karşısında istikrarın ve göreceli otonominin sağladığı siyasi imkanları kaybetmemek için mücadele etmeyi tercih etmeleri için yeterince nedene sahiptiler:

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI VE KÜRT REALİTESİ

(1) Dünyada Fransız Devrimi ile yayılan milliyetçi akımların Doğu'ya geç de olsa ulaşmasının tetiklediği ve toplumları bilinçlendirdiği bir ortamı teneffüs ediyorlardı.

(2) Osmanlı'dan daha zayıf ve mücadele edilmesi daha kolay rejimler ile karşı karşıyaydılar.

(3) Ortadoğu'da ortaya çıkan yeni statükoda ve ortaya çıkan bir sürü devlet yapısı karşısında kendilerinin de yer almasının eşyanın tabiatı olduğuna inananların sayısı gitgide artıyordu.

Bu atmosfer Kürtlere Pax-Ottomana imkanlarını, mezkur konsept sözkonusu olmadığı bir konjektür altında, politik bir seçeneğe dönüştürme fikrini de verdi. Bu fikrin hangi Kürt yapısı içinde gelişeceği ve hangi liderlerin şahsında müşahhaslaşacağı hiç kuşkusuz Kürt hareketinin geleceğini belirleyecektir. Ancak bunun kadar önemli başka bir mesele de Kürt yapısında paralel bir tarzda varlığını sürdürmeye devam etti: Daha önce kullanabildikleri politik seçenekleri üstelik daha güçlü bir şekilde ve yaşadıkları zamanın imkanları ile orantılı bir çerçevede kendilerine tanıyacak yeni bir siyasi denklem mümkün müdür? Böyle bir teklif karşısında nasıl reaksiyon gösterirlerdi? Kuşkusuz ilk soru Kürtlerin tarih boyunca muhatap olduğu toplumları ilgilendirirken ikincisi kendilerini ilgilendirmektedir.

Bu bağlamda bu çalışmada özellikle bu iki soruya Türkiye ve Kürtler arasındaki ilişkiler bakımından cevap aranmaya çalışılırken raporun başlangıcında ifade edilen ilk soruya da bu şekilde cevap verilebileceği tahmin edilmektedir.

DAHA ÖNCE bahsedildiği gibi Türkler ile Kürtler arasındaki ilişkiler Malazgirt Savaşı zamanlarına kadar geri götürülebilecek bir boyuta sahiptir. İnişli çıkışlı ilişkiler Yavuz Sultan Selim-İdris-i Bitlisi (1515) işbirliği ile gerçek bir ittifak düzenine oturmuş ve Kürdistan'ın büyük ölçüde Osmanlı coğrafyasına Şii Türk tehdit karşısında katılması ile istikrara kavuşmuştur. Ancak bu istikrar I. Dünya Savaşı sonunda Ortadoğu'daki emperyalist işgal ve sonuç olarak Kürdistan'ın üçe bölünmesi ile yerini yeni bir türbülans devrine bırakmıştır. Bu noktada Osmanlı'nın hakim olduğu coğrafyada kurulan halef devletler realitesi ile Kürt realitesinin karşılaştığını görüyoruz. Diğer karşılaşmalarda olduğu gibi Türkiye ile Kürt realitesinin karşılaşmasına baktığımızda da önemli soru bu karşılaşmanın ne ifade ettiğidir.

Esasında bütün mesele Osmanlı-Cumhuriyet çizgisinde Kürt realitesi ile birliktelikten bir karşılaşmaya ve nihayetinde hikayenin Kürt Sorunu'na nasıl dönüştüğüdür. Bunu anlamak için Osmanlı'nın en uzun ve son yüzyılındaki bazı gelişmelere ve ortaya çıkan hareketlere yakından göz atmakta fayda var.

TARİHSEL BİRLİKTELİK VE "KARŞILAŞMA"

TÜRKİYE VE
KÜRT REALİTESİ &
I. BÖLÜM

MURAT SOFUOĞLU

OSMANLI İMPARATORLUĞU belki II. Viyana Kuşatması'nı müteakip bozgunundan beri sürekli politik-askeri bir gerileme halindeydi; ancak en azından göreceli olarak toplumsal insicamını 'millet sistemi'nin işlevselliğini koruması sayesinde sürdürebiliyordu. Bu insicam da Yunan İsyanı (1821)'nın patlak vermesiyle yara aldı. Kuşkusuz Osmanlı siyasi yapısının kurucu unsurlarından biri olan Yunanlıların Düvel-i Muazzama tarafından desteklenen İmparatorluk'tan ayrılma talebi İmparatorluk için çanların çaldığını gösteriyordu. Bazılarının Fatih'in Konstantinople'ü fethi ve Osmanlı başkentine dönüştürmesiyle İmparatorluğun bir Türk-Yunan federasyonu hüviyetini kazandığını bile düşündükleri siyasi sistem Yunanlıların bağımsızlık hareketinin başarıya kavuşmasını müteakip yabancı destekli Slav isyanları ile güçlenen bir süreklilik duygusu içinde parçalanma trendine girdi.

Osmanlı siyasası modernleşme çabaları ile 'millet sistemi'ni dönüştürmeye ve modern bir siyasi-ekonomik sisteme ve toplumsal yapıya geçmek için elinden geleni yapmaya ça-

OSMANLI SİYASASI, İTTİHAT VE TERAKKİ VE CUMHURİYET

lıştı. Ancak gayrimüslimleri İmparatorluk içinde tutmaya ikna etmek için yapılan reformlar Osmanlı'nın Müslüman ahalisinde bir aldatılmışlık ve kullanılmışlık duygusu uyandırırken gayrimüslimler ise çabaların sahiciliğinden kuşku duydular. Toplamda her iki kesim bir konuda anlaşıyorlardı: Osmanlılar reformları dış güçler istediği için yapıyordu. Bu hissiyat Müslüman ahalide dış güçlere karşı yoğun bir paranayonun ve "öteki" değerlendirmesinin genişletilmesine ve gitgide Osmanlı İmparatorluk çatısı altında beraber yaşadıkları gayrimüslimlere ve halklara da yaygınlaştırılmasına neden olurken gayrimüslimlerde de kendilerinin can ve mal güvenliği kadar huzurlu ve 'modern' bir hayatın ancak yabancı güçlerin etkisi altında mümkün olabileceğine dair bir inancın hakim olmasına neden oldu.

Tanzimat'tan Meşrutiyete ve nihayet Cumhuriyet'in kurulmasına kadar yaşananlar ve söylenenler yabancı düşmanlığı ile yabancı hayranlığının ülkede nasıl bir kutuplaştırma oluşturduğunu görmek bakımından manidardır. II. Mahmud'a 'Gavur Padişah' diye ad takılmasından reformları özet olarak 'gavura gavur denmemesi' olarak gören sessiz çoğunluğun reaksiyonlarına kadar bu trend rahatça izlenebilir. Belki de bu reaksiyon günümüz AK Parti tabanının yapısını anlamak bakımından da aydınlatıcıdır. Diğer yandan Kurtuluş Savaşı başlarında mandacılığın Türkiye'de güçlü bir akım neden olduğunu ve halihazırda ancak AB yoluyla Türklerin adam olabilece-

ğine dair yaklaşımında köklerini bu kutuplaşmada bulmak mümkündür.

Cumhuriyet bu kutuplaşmada yabancı medeniyeti kabul etme şartıyla yerli sessiz çoğunluğu iktidara getirme sözü vererek kendine göre eklektik bir çözüm geliştirdi. CHP'den AK Parti'ye bu çözümün hala ne kadar etkili olduğu siyasi-toplumsal yapımızın genel bir etüdü ile kolaylıkla fark edilebilecek açıklıktadır. AK Parti tabanı büyük ölçüde bu sessiz çoğunluğa dayanırken aynı partinin özellikle başlangıç politikalarını sanki Kemalist bir istilaya

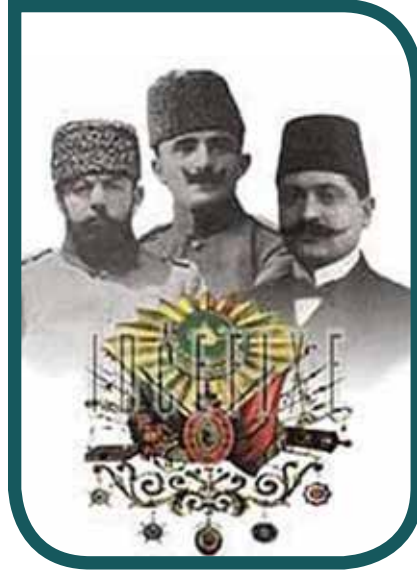
karşı yabancı himayesi temin etme arayışı içinde AB politikalarına ve reform taleplerine dayandırdığı ortadadır.

Osmanlı parçalanma süreci içinde kendini koruma refleksi ile güçlenen bu biz ve ötekiler duygusu önce daha çok Osmanlı hükümlerinin uzağında yaşayanlar için geçerliken uzak-taki tehdit algılamasının gitgide yaklaşması ve özellikle Yunan isyanı sonrası "içimizdeki ötekiler" duygusunun güçlenmesine neden oldu. İmparatorluktan kopan her bir halk bu duygunun özellikle İmparatorluğun merkez coğrafyasında yaşayanlar ve ona derin bir sadakat duyanlar nezdinde daha da güçlenmesine neden oldu. Bu duygu dünyasında kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti baht-ı kara madele kurtarmaya kendini adanmış bir organizasyon olarak tarih sahnesine çıktı.

Fransız Devrimi sloganları olan müsavat, hürriyet ve adalet ile modernleşme çabalarının İmparatorluğu ayakta tutma güdüleriyle karıştığı bir programa sahip olan İTC çok farklı etnik kökenlerden gelen Osmanlı münevverlerinin kurduğu ve daha sonra da yine farklı etnik kökenlerden gelen askerlerin de dominant olduğu bir organizasyondur. Bir bakıma ülkeyi saltanatın mutlakiyetçi sınırlarından çıkartmak isteyen ve tüm toplumun mobilizasyonunu amaçlayan İTC daha önceki reformcular gibi örnek almaya çalıştıkları medeniyetin paradig-malarını üreten ülkelerle savaşmak zorunda kaldılar. Bu durum Osmanlı modernleşmesinin sahiciğine her yandan darbe vururken yerli sessiz çoğunlukta da yönetici elitlerin amaç-ları ile ilgili şüphelere, tereddütlere ve homurdanmalara neden oluyordu.

Modernleşmenin görece başarılı olabilmesi zafer kazanan bir Osmanlı paşasının iktidarı ele geçirip Cumhuriyet'i ilan etmesiyle mümkün olabi-lecektir.¹ Ancak bu noktaya gelene kadar çok kayıp verildi. Balkan savaşları ile Osmanlı toplumunun öteki duygusu göçmenlerin anavatana kendileriyle beraber getirdikleri acıklı hikayelerle daha da güç-lenirken esasında büyük ölçüde tehlikenin geldiği coğrafyaya sınır bölgelerde doğmuş ve büyümüş olan Balkan kökenliler tarafından harekete geçi-rilen İttihatçılıkta da güçlü etkiler oluşturmuştu.

Balkan Savaşları İttihatçı elitlerle sessiz çoğun-luk arasında derin bir duygudaşlığın oluşmasına da zemin hazırlamış ve bu zemin üzerinde mezkur duygunun hakimiyetinde İmparatorluk son sava-şı olan I. Dünya Savaşı'na girmiştir. Savaş Balkan muammasına dış desteğin güçlü olduğu Ermeni Meselesi'nin de eklenmesiyle Kafkas boyutunu da getirmiş ve Osmanlı'nın son neslinde oluşan trav-

1 Bu noktada Kavalalı Mehmet Ali Paşa örneği düşündürücüdür. Arnavut kökenli Osmanlı'nın Mısır Valisi modernleşmenin önemini artık egemenliklerinin sonlarına geldiği kanısına sahip olduğu Osmanlı üstlerinden sanki daha iyi kavramış ve askeri-siyasi yetenekleri ile birleştirdiğinde kendine muazzam bir politik alanın açabileceğini görmüştür. Osmanlı'ya ve diğer bölgesel güç unsurlarına karşı kazandığı zaferler ile modernleşme ve Mısır'ı imar ve yeniden kurma çabalarını birleştirebildiği ölçüde gücünü ve halk üzerindeki meşruyetini artırabilmiştir.

mayı daha da büyütüştür. Ortadoğu'daki gene yabancı destekli "Arap İsyanı" meseleleri, İmparatorluk konteksti içinde içinden çıkılmaz hale getirirken soruna Ortadoğu boyutu da getirmiş ve bir ulus-devlet yapısının kurulması için karine teşkil edecek bir algılamaya dönüşmüş yada dönüştürülmüştür.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı bakiyesi toplum ve İttihatçı liderlik bu haliyle Bal-kan-Kafkasya-Ortadoğu üçgeninde kurulan devletlerinin üç coğrafyada da ancak küçük tutamak noktaları dışında tesirlerinin sınırlandığını görmüş ve daha kötüsü de Kurtuluş Savaşı'nı eski büyük ortakları olan Yunanlılara ve Ermenilere karşı vermek zorunda kalmışlardır ki bu Müslüman bir toplumun kafirlere karşı kendi ülkesini koruması olarak da kendini göstermiştir.

Nihayetinde kurulan Cumhuriyet çok yönlü paranoyalar ve travmaların ürünüdür ve Cumhuriyet'in kuruluşunda ve gelişiminde dış güçler paranoyası çok etkili olmuştur. Batılılar bir bakıma Osmanlı İmparatorluğu'nun başına bela ören ülkeler olarak baş düşmanlar safındadır; ancak Cumhuriyet aynı zamanda mezkur ülkelerin müttefiki olduğunu ilan etmiştir. Diğer yandan eski Osmanlı tebaası Hıristiyan halklar da onların işbirlikçileri olarak düşman başlığı altında yerlerini alırlar. Yunanlılar, Bulgarlar, Sırp, Ermeniler ve diğerleri. Ama bu halklardan da Cumhuriyet çatısı altında yaşamak isteyenler –çoğu mübadele ile gitti- aynı ülkenin vatandaşları olabilecektir. Müslüman Araplar ise Müslüman olmalarına karşın emperyalist dış güçleri desteklediklerine göre – tarihen büyük bölümü böyle yapmasa da- onlar da dost mülahazası içinde değerlendirilemezdi. Ancak Arap kökenli olanlar da keza Cumhuriyet sınırları içinde vatandaşlık bağıyla yaşamaya devam edebilecektir. Sonuç olarak Türkün Türkten başka dostunun olmadığı sonucuna varılıyor ve tabi böylesi sürekli karışan ve değişen ve üstüne üstlük Batılıların egemenliği altındaki bir dünyada da Türklerin yapabileceği yegane şeyin "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" olduğu noktasına ulaşılıyordu.

Ancak sorun yeni kurulan Cumhuriyet'te yalnızca Türklerin yaşamadığıdır. Dahası Cumhuriyet'in yalnızca Türkler tarafından kurulmadığıdır.

İKİ DÜNYA ARASINDA TÜRKİYE

DÜNYA TARİHİNDE Pers-Yunan Savaşlarından beri Avrupa ile Ortadoğu arasında global bir rekabet ve mücadeledenin olduğu gözlemlenmektedir. Bu mücadele Makedonyalı Büyük İskender'in Pers egemenliğindeki Doğu dünyasını işgali ve Helenizasyonla yeni bir evreye girmiş, daha sonra Roma (Bizans)-Sasani ve nihayet VII. Yüzyılda kendini gösteren İslamiyet'in etkisi altındaki kurulan Müslüman siyasi yapılarla (Emevi-Abbasi) Hıristiyan Bizans ve Müslüman Endülüs-Katolik Germen siyasi yapılar arasındaki bir mücadeleye dönüşmüştür.

Bu mücadele Türklerin Müslümanlığı kabul etmesiyle Orta Asya'dan Horasan üzerinden Ortadoğu'ya göçleri ile yenilenmiş ve Türkler mücadeleyi Hıristiyanlığın yayıldığı ve ilk Hıristiyan halkların yaşadığı Mezopotamya-Anadolu hattından Balkanların içlerine ve Orta Avrupa'nın sınırlarına kadar taşımıştır. Diğer yandan Osmanlı ile Batı dünyası arasında yüzyıllar boyunca süregelen mücadelede başat unsur Osmanlı'nın büyük bir global konsensüsü Balkan-Kafkas-Ortadoğu üçgeninde halkların barış içinde yaşamasını sağlayacak geniş bir toplumsal koalisyonu temin etmesi ile kendini göstermiştir.

Ancak coğrafi keşifler ve reform hareketleri ile çalkalanan dünyada Batı mücadeleyi yeni keşiflerin vasıtasıyla ve reform-rönesans dinamiğinden aldığı güçle küresel bir ölçüğe yaymıştır. Endüstri devrimi ile temel karakterine yavaş yavaş kavuşan modern Batı Avrupa ve Yeni Dünya'nın artan gücü karşısında Doğu'nun hemen hemen tüm başkentleri kendi halkına dahi "yasaklanmış şehir" olan Pekin'den Bombay'a Batı işgaline maruz kalmıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında da Müslüman Ortadoğu başşehirleri Bağdat, Şam, Kudüs, Mekke ve Medine düşmüştür. İstanbul dahi işgal edilmiştir. Diğer yandan Kafkasya ve Orta Asya yükselen yeni bir Hıristiyan güç olan Rusya'nın tesir ve nüfuz bölgeleri olmak durumunda kalmıştır.

Osmanlı'nın büyük çatısı çökerken Osmanlı'nın kurduğu ve Batılı halkları da içermeye hususiyeti taşıyan yeni ve son global ölçekli Doğu kökenli koalisyon da dağılmıştır. Koalisyon ülkesi halkların büyük çoğunluğu ya Batı ittifakı¹ çatısı altına girmişlerdir, ya Rus nüfuzunu² kabul etmişlerdir ya da bağımsızlık mücadelelerine girişmişlerdir. Bu noktada Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun kritik ve bazı bakımlardan istisnai bir karakteri olduğu gözlemlenmektedir. Mezkur zor denklem altında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Müslüman Doğu dünyasının son güçlü temsilcisi sayılabilecek Osmanlı'nın eski iddialarını böyle bir dünyaya karşı sürdürmeyeceğini bilmekte ancak bu iddiaları her koşulda sürdürme motivasyonu ile kurulmuş olan İTC kökenli büyük güç kalma içgüdüsünü de muhafaza etmek istemektedir.

Bu çerçevede özellikle Ortadoğu'da bağımsızlıkçı eğilimlerin sonucu olarak Osmanlı İttihatçı son kuşağının yerini alan ve onların dürtülerine sahip paralel devletler ortaya çıktı. Bunlar İttihatçı ideolojinin halef ideolojileri olarak niteleyebileceğimiz ideolojilerin etkisi

1 II. Dünya Savaşı'nı müteakip Batı ittifakı Amerika Birleşik Devletleri liderliğinde Atlantik (NATO) ittifakına dönüştü.

2 Bolşevik Devrimi (1917) ile beraber Sovyetler Birliği'ne dönüşen Rusya Batı ittifakı karşısında yeni bir Doğu Bloku (Varşova Paktı) oluşturma çabasına girişti.

altında yönetilen Ortadoğu devletleriydi. Kemalist Türkiye, Baasçılığın egemen olduğu Suriye ve Irak, Siyonist İsrail ve nihayet geleneksel Osmanlı yapısını kendi liderlik özellikleri ile muhafaza etmeye çalışan Osmanlı Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Hidiv torunları soyundan gelen Kral Faruk'u Abdülhamit misali deviren İttihatçıları sanki takip eden Hür Subayların karizmatik liderlerinden Nasır'ın yolunu çizdiği Nasirizmin egemenliğine giren Mısır.

Tüm bu ideolojiler bir yandan Batı emperyalizmine karşı çıkarken diğer yandan kendi ülkelerini modernleştirerek bu emperyalizme paradoksal olarak karşı koyma durumunda kendilerini görmüşlerdir. Ancak yukarıda bahsi yapılan sessiz çoğunlukların karizmatik liderlikle, dış güçlere karşı başarıların birleştiği toplumsal psikolojilerin hakim olduğu zamanlar dışında³ çoğu zaman bu modernleşme tarzını gavurun şapkasını giyme ya da işgalcinin yollarını benimseme gibi algıladıkları için alttan alta gelenekten alınan güçle direnişi sürdürmüşlerdir. Bu çerçevede Ortadoğu'da mezkur halef ideolojilere karşı gelişen muhalif hareketlerin çoğu geleneğin büyük bir kısmına damgasını vurmuş olan İslamiyet'in etkisi altında gelişen İslamcı hareketler oldu.

Mezkur otokratik rejimlerin hakim olduğu bu ülkelerde çoğu zaman muhalif hareketler dış güçlerin etkisi altında olabilmekle suçlanabilmekte ve sessiz çoğunluklar bu şekilde mobilize edilerek güç sahipleri iktidarlarını sürdürülebilmektedir. Tüm bu psikolojik vaziyetin büyük ölçüde Osmanlı İmparatorluk yapısının yaşadığı sarsıntılar ve parçalanma devrinden sözkonusu halef ülke yöneticilerine miras kaldığı söylenebilir. Aynen Osmanlı tarihinde olduğu gibi bazen gayrimüslim olmak, bazen ana kütleyle farklı nedenlerden dolayı sorunlar yaşayan Müslüman mezheplere ait olmak ya da farklı etnisiteye sahip olmak dış güç tesirinde olmayla özdeşleştirilebilmektedir.

Bu noktada Türkiye örneğine tekrar geri dönersek karşılaşılan fenomen büyük güç olma dürtüsünü ve saikini koruma duygusuyla dış güç ilişkilerinin abartılı algılanması sonucunda "öteki" kavramının sürekli yeni sahalara geliştirilmesidir. Burada bu geliştirme, ötekini oluşturma ve büyük olmayı engelleyen saik olarak algılama ve suçlama şeklinde bir çizgi izlemektedir. Öteki dış güçlerle ilişki kurmakta –her devlet dış güçle ilişki kurmaktadır; ancak ilişki kurma monopolü güç sahiplerine ve onların kullandığı devlet aracına aittir- ve onların desteğiyle sessiz ana kütleyle karşı ayrılma planları yapmaktadır. Türkiye'de sessiz çoğunluk ile devlet arasındaki mutabakat Kurtuluş Savaşı ile başlamış ve Cumhuriyet'in kurulması ile resmileşmiştir. Bu noktada Kemalist yönetim altında ilk etapta sessiz çoğunluk gericiliğe, Kürt ve Alevi isyanlarına karşı mobilize edilmiştir.

Türkiye’de sessiz çoğunluk ile devlet arasındaki ilişki Ortadoğu’daki İttihatçılığın halef seküler ideolojilerine karşı muhalefet eden İslamcı hareketler gibi Türkiye’deki seküler rejime karşı muhalefet eden İslamın ihya hareketinin son yüzyıllardaki en güçlü kolu olan Nakşibendilik kökenli Milli Görüş hareketi taraftarlarınca kurulmuş olan AK Parti ile yenilenmiş ve daha güçlü bir forma kavuşmuştur. Bu haliyle Türkiye siyaset mekanizmasının geçmişte Osmanlı yönetimlerinin ve özellikle İTC hükümetlerinin yaptığı gibi sessiz çoğunluğu şüpheli ötekilere karşı mobilize etme gücü muazzamdır.

Diğer yandan Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişte yaşanan tüm travmalar ve ayrıca Cumhuriyet’in kendi tarihi boyunca yaşanan Türk-Kürt, Sünni-Alevi ve dinci-laik gerilimleri ‘sessiz çoğunluk’ bilincinde yoğun propagandaların da etkisi altında temel bazı önyargılar oluşturmuştur. Bu önyargıların tarihsel kökenleri de olması Türkiye’nin farklı kesimlerinden insanlar arasındaki diyalog çabalarını zorlaştırmakta, ortak yarın muhayyilesinin gelişmesini ve siyasi formüllerin üretilmesini engellemektedir. Bu durum siyasi sistemin 2009’da başlattığı “demokratik açılım” sürecinde olduğu gibi sessiz çoğunluğun toplumsal önyargıları nedeniyle siyasi sistemin politik sorunlara yeterli kamuoyu desteği bulmasını ve çözüm iradesi geliştirmesini güçleştirmektedir.

TÜRKİYE VE KÜRTLER arasındaki ilişkinin bir yandan Kürtlerin gelecek kurguları (Kürt Devleti ve Sorunu) açısından büyük önemi olduğu gibi diğer yandan Türkiye'yi kuran İttihatçı motivasyonun ana nüvesi olan tarihsel iddiaları (Büyük Türkiye) koruma ve gerçekleştirme bakımından da büyük önemi vardır. Ve her şeyin ötesinde tarihsel beraberliğin bir karşılaşmaya ve ayrılığa mı yoksa daha derin bir birliğe mi dönüşeceğini de ilişkinin yapısını iyi kavrayabildiğimiz ölçüde çözüme imkanlarımız olacaktır. Kuşkusuz sözkonusu meseleleri açığa çıkartmak Türkiye'nin nasıl kurulduğunu ve Kürtlerin kuruluşta oynadıkları rolü ve müteakip hadiseleri iyi anlamaktan geçiyor.

Kürtler Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılının özetleyeceği ve yukarıda zikredilen örneklerde de görülebileceği gibi pek çok Balkan, Kafkas ve Ortadoğu halkıyla Düvel-i Muazzaa ile giriştiği acımasız ve dramatik savaş sonunda yol ayrımı yaşamış ve tüm bu yaşananları daha da olumsuz manada derinleştirecek travmatik bir psikoloji eşliğinde ve eşliğinde I. Dünya Savaşı'nı mağlup olarak bitirmiştir. Bu kuşkusuz 250 yıldır kendi postunu vermemek için mücadele eden ve kefenini yırtmaya çalışan bir zihinsel yapı ve duygu

dünyası için olağanüstü bir hayal kırıklığı idi. Ancak İttihatçı yapı son 'chapter'a savaşmadan girmemeye kararlıydı; daha özeti teslim olmayacaklardı.

TÜRKİYE VE KÜRTLER

Kurtuluş Savaşı bu psikolojide yürütüldü ve görüldüğü kadarıyla tüm kayıplara rağmen İmparatorluğun "son bakiyesi" ile ittifakı sürdürmeye devam etme iradesi ve azmini göstermeye karar vermiş aktif tek halk kalmıştı: Kürtler. Günümüz Kürt hareketinin farklı

önderlikleri ya da sokaktaki sıradan Kürt bunu şimdi bir ahmaklık ya da kulislerin ünlü ifadesiyle siyaset bilmemezlik veyahut yüzyıllardır farklı siyasi otoriteler altında sürekli aldatılan Kürt halkının bir başka saflığı olarak yorumlayabilirler.

Siyasetçilerimizin sıkça ve özensizce dillerine doladıkları Türk-Kürt kardeşliği bir aldatmacadan mı ibarettir? Yoksa Doğu ve özellikle Müslüman Doğu dünyasının Batı karşısında süregelen yenilgiler ve parçalanma sendromu karşısında oluşturmak istediği son geri çekilme perdesinde kurduğu son savunma hattının mı ismidir? Hangisinin doğru olduğunu zaman ve tarih bize yüksek ihtimal çok geçmeden gösterecektir.

Kurtuluş Savaşı'nı vermeye karar vermiş İttihatçı liderlik tarafından Anadolu'ya geçip Milli Mücadeleyi başlatan Mustafa Kemal'in başlangıçta Sünni Anadolu halkının desteği kadar Alevi ve Kürtlerin desteğini almak için de yoğun çalıştığını –özellikle Aleviler bakımından yoğun yaşadıkları şehirlerde düzenlenen Amasya Tamimi ve Sivas Kongresi açısından- gözlemleyebiliriz. Mustafa Kemal'in işgale karşı örgütlenen yerel direniş örgütlerini Anadolu Müdafai Hukuk Cemiyetlerine dönüştürme ve İstanbul'da Misak-ı Milli kararı veren Son Meclis'i Mebusan'ın kapatılmasını müteakip Ankara'daki TBMM çatısı altında biraraya getirebilmesinde Kürtlerin ve Alevilerin desteğini almayı başarabilmesinin psikolojik payı büyüktür. Kuşkusuz bu koalisyon ya da sentezleme çabası Milli Mücadele'yi ayakta tutan temel sosyolojik mayaya olmuştur.

Talihsizlik odur ki yeni kurulan Cumhuriyet üstelik Mustafa Kemal görev başındayken her iki toplulukla daha sonraki yıllara da damgasını vuracak münefaretler üstelik askeri çaplı çatışmalar halinde yaşamıştır: Şeyh Sait (1925) ve Dersim (1938) İsyânları. Sözkonusu isyanlar sonrası kurucu mayanın yapısına işleyen bozulmalar olmuş ve maalesef köklü ve kuşatıcı çözümler Cumhuriyet tarihi boyunca geliştirilememiştir.

Kurtuluş Savaşı sırasında Kürt ve Alevi topluluklarına bakıldığında durum aşağı yukarı şöyle tarif edilebilirdi: Aleviler 1638 Kasr-i Şirin Anlaşması itibariyle çizilen Osmanlı-İran sınırı çerçevesinde yaşamak durumunda oldukları için zamanla azalan bir İran etkisi altında kalmışlar ve özellikle İran'da I. Dünya Savaşı sonrası Türk kökenli Kaçar hanedanının devrilip Farisi bir hanedanın da başa geçmesiyle yüzleri Anadolu'ya ve Osmanlı başkentine daha dönük bir hale gelmişler. Kürtler açısından durum çok daha komplikedir. Osmanlı Kürdistanı'nda yer alan Kürtler Osmanlı yönetim şemasında Musul Vilayeti (Kuzey Irak: Irak Kürdistanı + Musul + Kerkük), Halep Vilayeti (Güneydoğu Anadolu, Türkiye ve Kuzey Suriye: Halep + Suriye Kürdistanı), Diyar-i Bekir Vilayeti (Güneydoğu Anadolu, Türkiye), Bitlis Vilayeti (Doğu Anadolu, Türkiye & Siirt hariç) Mamuret'ül Aziz Vilayeti (DA, TR), Van Vilayeti (DA, TR) ve Erzurum Vilayeti (DA, TR) sınırları içinde yaşamaktaydılar.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI sırasında imzalanan Sykes-Picot anlaşmasına göre mezkur vilayetlerin yapısı İngiliz-Fransız-Rus paylaşımına konu olmuştur. İlginç olan hem Halep Vilayeti'nin hem de Musul Vilayeti'nin anlaşmaya göre Fransız mandasına bırakılmasıdır. Ancak daha sonraki gelişmeler çerçevesinde I. Dünya Savaşı'nın sonunda ve Mondros mütakaresinden yalnızca üç gün sonra Musul Vilayeti İngiliz ordusu tarafından işgal edilmiştir. Bu haliyle Halep Vilayeti altında yaşayan Kürtler Fransız ve Musul Vilayeti'nde yaşayan Kürtler İngiliz yönetimi altına girmişlerdir. Ancak her iki vilayette yaşayan Kürtlerin Arap ve Türkmenlerin çoğunluğunun da desteği ile ve Anadolu'daki Kurtuluş Savaşı önderlerinin de yardımlarıyla işgalcilere karşı savaştığını biliyoruz.

Bunun ilk önemli örneği Musul Vilayeti'nde 1920li yıllarda gelişen Kuvayi Milliye güçlerinin bölgedeki şefi olarak bizzat Mustafa Kemal Atatürk tarafından gönderilen Mısır Kölemenlerinden Şefik Özdemir ile Süleymaniye'nin önde gelen Kürt liderlerinden Şeyh Mahmut Berzenci ittifakı ile kendini göstermiştir¹. İttifak yalnızca bir Türkiye-Süleymaniye hattından ibaret olmayıp şimdiki Kuzey Irak'ın önde gelen Sürçi, Zebari ve Kerki gibi aşiretlerini ve Barzani ailesinin taraftarlarını da içine alıyordu.

Gerçekten de ittifakın en önemli başarısı "Özdemir Bey liderliğindeki Kürt-Türk güçleri tarafından **Derbent**'te yazıldı. Musul Vilayeti'nde bulunan önemli Kürt aşiretlerinin neredeyse tamamının desteğini alan Özdemir Bey 31 Ağustos 1922 sabah saat 04:00'te saldırıya geçti. Derbent yakınlarındaki İngiliz On beşinci Sih Öncü Birliği bozguna uğrarken İngilizler aynı günün gecesinde kuvvetlerini tekrar toparlayıp karşı bir saldırıya geçmeyi denediler. Ancak bu sefer de Kürt-Türk birleşik kuvvetleri tarafından ağır bir yenilgiye uğradılar. Özdemir

Bey Derbent'i ele geçirirken Köysancak'a kadar Musul Vilayeti'nin neredeyse yarısı Kuvayi-Milliyenin kontrolü altına girdi."²

Mezkur muazzam gelişmelerden kısa bir zaman sonra Türkiye'nin Elazığ-Diyarbakir hattı içinde kaldığı durum ise meselenin nasıl çapraşık olduğunu göstermek için yeterlidir. "Türkiye Özdemir Bey'in Musul Vilayeti'nde imkansız koşullar altında gösterdiği "harikulade performansından" 2 yıl sonra tarihte karşılaşmış en büyük iç isyanlarından ve Cumhuriyet'i kuran liderleri politik bakımdan derinden etkileyen Şeyh Sait İsyanı ile karşılaştı. 2 yıl öncesinde Musul Vilayeti'ndeki Kürtlerle İngilizlere karşı mücadele edebilen Cumhuriyet'in kendi sınırları içinde eski Osmanlı ve daha sonra Kuvayi-Milliyeye güçleri safında savaşmış Kürt subayları tarafından kurulmuş Azadi örgütünün organize ettiği bir isyanla boğuşmak zorunda oluşu manidardır."³

Musul Vilayeti'nde yaşanan maceranın bir benzerinin Halep Vilayeti'nde yaşanması ise tesadüf değildir. İlginç bir şekilde gene Kuvayi-Milliyeye güçlerinin desteği altında Halep doğumlu Kürt kökenli bir lider İbrahim Hananu'nun Fransız işgaline karşı Halep Vilayeti'nde yaşanan maceranın bir benzerinin Halep Vilayeti'nde yaşanması ise tesadüf değildir. İlginç bir şekilde gene Kuvayi-Milliyeye güçlerinin desteği altında Halep doğumlu Kürt kökenli bir lider İbrahim Hananu'nun Fransız işgaline karşı Halep Vilayeti'nde yaşanan maceranın bir benzerinin Halep Vilayeti'nde yaşanması ise tesadüf değildir.

Musul Vilayeti'nde yaşanan maceranın bir benzerinin Halep Vilayeti'nde yaşanması ise tesadüf değildir. İlginç bir şekilde gene Kuvayi-Milliyeye güçlerinin desteği altında Halep doğumlu Kürt kökenli bir lider İbrahim Hananu'nun Fransız işgaline karşı Halep Vilayeti'nde yaşanan maceranın bir benzerinin Halep Vilayeti'nde yaşanması ise tesadüf değildir.

1 Murat Sofuoğlu, Musul Vilayeti ve Türkiye, <http://www.surecanaliz.org/article/musul-vilayeti-ve-turkiye>

2 A.g.e.

3 A.g.e.

tî'nde muazzam bir mücadele başlattığını biliyoruz. Mücadelenin yapısı ve karakterinin ulaştığı nokta Fransızları yeterince ürkütmüş olmalı ki 1921'de Ankara hükümeti ile Ankara Anlaşması yaparak geleceğin Türkiye'sinin Halep Vilayeti'ne bağlı olan İskenderun Sancağı dışındaki Kilikya ve Güneydoğu Anadolu'daki kazanımlarını kabul etmiştir.⁴ Hikayenin öteki yüzü ise Fransa'nın yalnızca İbrahim Hananu ile Halep Vilayeti'nde yaşadığı problemler yüzünden değil ama ayrıca Vilayet'in bir parçası olan ve Hananu'nun mücadelesiyle ilişkili olması çok muhtemel olan Antep, Urfa ve Maraş müdafaalarından çekindiği ve tüm Suriye'nin kontrolünü yitirme tehlikesini fark ettiği'dir.

Kuşkusuz her iki hadisede de Musul Vilayeti ve Halep Vilayeti'nin yeni kurulan Cumhuriyet'in bir parçası olma ihtimalinin zımnen mevcut olduğudur⁵ ve böyle bir muhtemel gelişmeye de bölgenin Kürtlerinin öncülük etmede gönüllülük ve ustalık gösterdikleridir. Ancak buna karşılık Türkiye'nin varolan psikolojik atmosferi Kürtler bağlamında geliştirecek ve mühürleyecek türden bir siyaseti benimsediği ise söylenemez. Bu tavır her iki Vilayet'te emperyalistlere karşı süren mücadelenin akim kalmasına neden olmuş ve Türkiye'nin her iki vilayetten –Halep Vilayeti'nden 1921 Ankara Anlaşması koşulları ile Musul Vilayeti'nden de 1926 Ankara Anlaşması koşulları ile- çekilmesi ile sonuçlanmıştır. İbrahim Hananu Fransızların ve Şeyh Mahmut Berzenci İngilizlerin merhametine terk edilmiştir.

4 http://www.hri.org/docs/FT1921/Franco-Turkish_Pact_1921.pdf Anlaşma Türkiye'de yeterince etüt edilmemiş olup varolan Halep Vilayeti'nin statüsü ile ilgili olarak nasıl bir çerçeve koyduğunun anlaşılması önemlidir. Anlaşma İskenderun Sancağı ile ilgili bir statü belirlediğine göre Halep ile ilgili olarak ne belirlediğinin anlaşılması Suriye'deki son gelişmeler de düşünülürse önemlidir.

5 http://www.hri.org/docs/FT1921/Franco-Turkish_Pact_1921.pdf p. 6. Halep Vilayeti'nin bir parçası olan İskenderun Sancağı Türkiye'ye 1921 Ankara Anlaşması'nın 7. maddesinin uygulanması sonucunda 1938'de bağımsız Hatay devleti olduktan sonra 1939'da katılma kararı vermiştir.

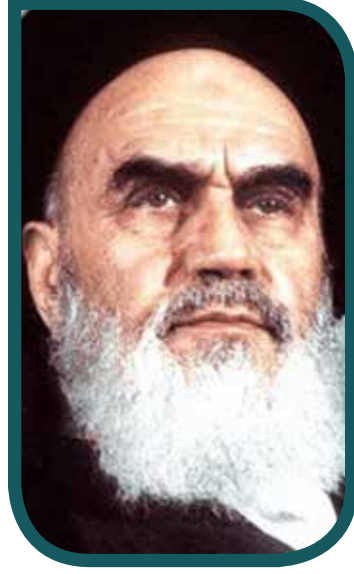
TÜRKİYE'NİN BU kararları vermesinde içinde bulunduğu koşullar, ulus-devlet kurma arzuları kadar jeopolitik denklemin ve Sykos-Picot ekseninin gelecekte öngördüğü Arap devletleri müktesebatının Kürtler için sözkonusu olmadığına dair bir teminatın ya da politik denklemin mevcudiyetine olan inanç da büyük rol oynamıştır. “Türkiye bölge ülkeleri ile birlikte Kürt Sorunu bağlamında uzun zamandır yazılı olmayan bir anlaşmaya uygun hareket etmektedir. Bu anlaşmaya göre Kürtler yaşadıkları ülkelerin bir parçası olacaktır. Görünen o ki bu anlaşmaya zamanında Düvel-i Muazzama olduğu gibi şimdinin ‘major’ güçleri de zımni destek vermektedirler.

“Anlaşma temelde şu şekilde özetlenebilir: Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları ülkeler olan Türkiye, İran ve Irak –hatta Suriye- Batılı güçlerle işbirliği yaptığı sürece Düvel-i Muazzama “Kürdistan” projesinin uygulamaya sokulmasına müsaade etmeyecektir. Söz konusu ülkelerde bu bağlamda kendi bildiklerini okuyabileceklerdir. Ancak ne zamanki mezkur ülkelerin ezeli çoğunluğu bölgesel dengeleri Düvel-i Muazzama aleyhine çevirebilecek boyutta Batı karşıtı bir politika takip ederlerse bu durumda esen karşı rüzgarları farklı bir istikamete yönlendirmek için Kürdistan projesi devreye sokulacaktır. Bu çerçevede Kürt Sorunu Şark Meselesi'nin önemli parçalarından biridir.

“Sykes-Picot anlaşması ile I. Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu'nun nasıl şekilleneceğine karar veren İtilaf devletleri bağımsız bir Kürdistan devletinin Ortadoğu üzerinde yüzyıllardır güç mücadelesi yapan Türk, Arap ve Pers yapıları için temel bir rahatsızlık noktası olduğunun bilincindeydi. Kürdistan projesinin uygulamaya sokulması demek üç kadim bölge devletinin parçalanma riskinin göze alınması demektir. Özellikle projeyi ilk defa dillendiren Büyük Britanya'nın Kürdistan'ı çok geçmeden rafa kaldırması manidardır. Kuşkusuz Britanya'nın projeden vazgeçmesi Kürtlerin aşiret yapısı ve Anadolu'da süren anti-İngiliz Kuvay-i Milliye hareketine duydukları sempati ve verdikleri destek ile direkt ilişkili olduğu kadar Britanya'nın Ortadoğu Satranç Tahtası'ndaki güç dengelerini kollaması ile de doğrudan alakalıdır. Britanya “balance of power” politikasını I. Dünya Savaşı'nda çok etkili bir şekilde kullanmış olup söz konusu politika hali hazırda Anglo-Amerikan halefleri tarafından uygulanmaktadır.

“İngilizler için İngiliz yanlısı bir İran rejimi, Batı ile direkt çatışmadan kaçınacak bir Türk devleti ve doğrudan kendi mandaları altındaki bir Irak üçgeni içinde Kürdistan devletinin kurulması manasızdır ve menfaatlerine aykırıdır. Çünkü böyle bir devlet bölgede istikrarı sağlama ihtimali daha yüksek olan ve İngiliz menfaatleri ile direkt çatışmayacak üç devletin iç insicamını ciddi bir şekilde bozacaktır ve böylesi büyük bir riski İngiliz politikasının üstlenmesi için ortada temel bir rasyonel argüman mevcut değildir. Ortaya çıkması tartışılan Kürdistan projesinin hayatta kalabilirliği, devamlılığı ve bölgede istikrara katkı yapabileceği her şeyin ötesinde İngiliz menfaatleri için dayanıklılığı çok tartışmalıdır.

“İngiliz sivil ve askeri liderleri Gertrude Bell, T.E. Lawrence gibi bölge uzmanlarının tavsiyeleriyle söz konusu projeden kısa zamanda vazgeçmişler ve Kürtlere verdikleri sözlere sadakatsizlik yapmaktan kaçınmamışlardır. Bu perspektifte ilk etapta Fransa'ya verilmesinde anlaşılabilir Musul Vilayeti petrolün önemini de iyi kavrayan İngilizler tarafından klasikleşmiş bir politik manevra ile Pax Britannica'ya dahil edildi. Bu noktada nasıl Anadolu'da yaşayan

Kürtler Türkiye ve İran'da yaşayanlar da Pers Pehlevi kontrolü çerçevesinde ise İngilizler Musul Vilayeti içinde yaşayan Kürtleri de Arap hakimiyeti altında tutmak için mandaları altına aldıkları Irak'a bağlamak istediler. Bu perspektifte Musul Vilayeti'nin Türkiye'ye bırakılması Türkiye'nin bölgedeki elini güçlendirecek ve kontrol edilmesini zorlaştıracaktır. Dolayısıyla Britanya mandası altındaki Irak'a Musul Vilayeti bağlanarak Kuzey Irak'taki Kürtler üzerinde Arap hakimiyeti sağlanmış oluyordu. Sözkonusu zımnî anlaşma ancak bölge ülkeleri Anglo-Sakson ittifakın aleyhine döndüklerinde Kürdistan projesinin hayata geçirilmesini uygun görmektedir. Bu yapı İngiltere'nin yerini global bir güç olarak alan Pax-Americana ile yukarıdaki çerçevede varlığını sürdürmektedir.

"Bu noktada neden son zamanlarda Kürdistan teriminin sıkça dolaşımında olduğunun kısa bir değerlendirmesinin yapılmasına ihtiyaç vardır. Öncelikle bölge aktörlerinde I. Dünya Savaşı sonrası yaşanan major değişikliklere bir göz atmakta fayda var.

"Ortadoğu'daki ince ve hassas denge 1979 İran Devrimi ile ciddi bir türbülansla karşılaştı. Bu türbülans süreci ve onun ana faili Humeyni yönetimi kaosu daha da derinleştirmek yolu ile adam edilmek istendi. Yaklaşık on yıl süren Irak-İran savaşı kaosu hangi derinliklere ulaştığını göstermesi bakımından manidardır: Kendini Babil kralı Nabukadnazer zanneden Saddam Hüseyin'in Sünni azınlığının yönettiği çoğunluğu Şii olan Irak'a karşı Pers imparatorluğunu uyandırmaya çalışan Pehlevi hanedanını deviren Şii Ayetullahların yönettiği İran. Sözkonusu savaş biter bitmez Saddam bu sefer de Irak anayasasını yapan ve ordusunu kuran Cox'ın yarattığı Kuveyt Emirliğini işgal etti. Kuveyt'in işgali Anglo-Amerikan ittifaka Ortadoğu'ya daha doğrudan müdahale etme şansı verdi. Bu süreçte Saddam'ın Kuveyt'ten çıkarılmasından belki daha da dikkat çekici olan nokta Irak'ın kuzeyinde 36. paralel itibarıyla uçuşa yasaklı bir Kürt bölgesinin oluşturulmasıydı.

"1979 Devrimi ile İran'ı kaybeden Anglo-Amerikan ittifak (Atlantik ittifakı) Kuveyt işgali sonrası Irak ile problemlili hale gelmiştir. Bu yapı içinde Türkiye güvenilir müttefik statüsünü korumaktadır. Hatta bu bağlamda özellikle Turgut Özal yönetimi altındaki Türkiye'ye Kuzey Irak'ın bırakılmasının bile mümkün olduğu tartışılmıştır. Bu konunun Türkiye cephesinde hararetle tartışmaları alevlediği malumdur. Bu noktada üzerinde düşünülmesi gereken nokta Kuzey Irak'ta özerk bir Kürt yönetiminin oluşturulduğu zamanın Atlantik ittifakının

iki önemli bölge ülkesini kaybettiği bir zamana denk gelişidir. Anlaşılan ittifak bölgede kendi aleyhine olabilecek bir gelişmeye karşı önlemlerini aldığı için işaretini vermektedir.

“Amerika’nın Anglo-Sakson misyonun I. Dünya Savaşı sonrası yaptığını Ortadoğu’da yenilemek ya da temerküz ettirmek için 1991 I. Körfez savaşı’nı müteakip 2003 Irak işgalini gerçekleştirmesi Kürdistan projesinin tekrar raflardan inmesini sağlayan birtakım gelişmeleri tetiklemiştir. Bu gelişmelerde TBMM’nin Amerikan Ordusu’na Türkiye üzerinden geçiş izni veren *tezkereyi* onaylamaması da önemli bir rol oynamıştır. Türkiye’nin Irak işgalinde iyi müttefik rolünü oynayamaması Irak-İran problematiğini aşmak konusunda Türkiye’yi devreye sokmak isteyen Atlantik ittifakını zora sokmuştur. Türkiye-İran-Irak üçgeninde kendine müttefik bulamayan ittifak yeni bir müttefiki eskilerin enkazları üstünde kurmaktan eğer durum kötüye giderse çekinmeyecektir. Bu perspektifte Amerikan yönetiminin işgalden beri Kuzey Irak’taki Kürdistan Bölgesel Hükümetini güçlendirmek için elinden geleni yaptığını not edelim. İttifak için Türkiye Kuzey Irak’ın yönetimi bakımından da idealdir; ancak Türkiye ittifak karşıtı bir resim verirse bu durumda Kuzey Irak yeni bir müttefikin neşvünema edeceği bir zemin olarak geliştirilebilir. Tezkere reddi sonrası Kuzey Irak’ta söz konusu gelişmelerin yaşandığı aşikardır.”¹

2008 başında yazılmış yukarıda alıntılanan makalede de ifade edildiği gibi jeopolitik denklem mevcut durumda –ki 2008 ile karşılaştırılırsa çok daha fazla olarak- sosyolojik gelişmelerle beraber Kürt realitesinin güçlenmesine neden olmaktadır. Garip olan ve anlaşılması büyük önem taşıyan nokta Türkiye’nin burada özellikle 1991 I. Körfez Savaşı’ndan beri gerçekleştirdiği siyasi hamlelerle bu trendi güçlendiriyor oluşudur.

TÜRKİYE’NİN VE Ortadoğu’nun şekillendiği 1920li yıllarda Halep ve Musul Vilayetleri’nin mukadderatları ile ilgili verilen kararların şu an Türkiye’nin çevresinde özellikle Ortadoğu’da oluşturduğu kuşağı belirlediği ortadadır. Mezkur kararlar Türkiye’yi dönüp dolaşıp bulmakta ve kafasını kurcalamaktadır. Türkiye’nin ulus-devlet olma kararlarının da mezkur kararlarla ilişkisi ortadadır. Aynı paralellikte Kürtler yaşadıkları ülkelerde ya daha özerk ya da özerk olma yolunda statüler talep etmektedirler. Kürtler Kuzey Irak’ta bölgesel bir hükümet kurmuş olup Suriye’de son iç savaş çerçevesinde özerk olma yolundadırlar. Türkiye’de ise Kürt siyasasının ana akslarını belirleyen mekanizmalar “demokratik özerklik” olarak tanımlanan bir statüden bahis açmaktadırlar. Türkiye’nin ulus-devlet oluşuna ve Halep-Musul Vilayetleri ile ilgili bağlantılı kararlarına karşın Kürt realitesi hem Türkiye’de hem de mezkur vilayetlerin bulunduğu ülkelerde –Suriye ve Irak neşvüneva etmektedir ve daha önemlisi bu ortaya çıkış sürekli olarak Türkiye’yi tedirgin etmektedir.

Türkiye ise ulus-devlet oluşundan beri ve büyük ölçüde bu realiteyi koruma uğruna Kürt realitesi ile mücadele etmektedir ve garip bir şekilde bu mücadele (veya tarzı) kendi ülke topraklarında olduğu kadar komşu ülkelerde de Kürt realitesinin daha da güçlenmesine neden olmaktadır. Özellikle son 20 yıllık politikaların bu süreci daha da tetiklediği gözlemlenmektedir. I. Körfez Savaşı sırasında Türkiye’de zamanın başbakanı Özal’ın “Musul ve Kerkük’e girelim” sözleriyle hatırlanan periyot Türkiye’de politik kanat ile askeri kanat arasında sürtüşmeye neden olmuş; nihayetinde bu retorik pratiğe geçmemiştir. Ancak burada kuşkusuz etkili olan amel Türkiye’nin bu bölgeye girdiğinde muazzam bir tepkiyle karşılaşacağı kaygısı mıdır yoksa ulus-devlet yapısı ile uyuşmayacak bir tercihin uygulanamazlığı mıdır bu tam anlamıyla belli olmamıştır. Özal’ın Kuzey Irak ile bir federasyona gitme noktasında sıcak açıklamalar yaptığı bilinmektedir. Ayrıca Türkiye’nin Kürt Sorunu’nu çözme noktasında da benzer düşüncelere sahip olduğu Öcalan’la anlaşmak istediğine dair de bir takım iddialar dolaşımında mevcuttur.

Bu yaklaşımın ülke establishmentı tarafından kabul görmediği ortadadır. Ancak bu fikir benimsenmemesine karşın Türkiye federasyona gitmeye gönüllü olmadığı bir yapıyı, Kuzey Irak Kürt yapısını, koruma yükümlülüğünü ise kabul etmiştir.¹ Türkiye Çekiç Güç’e evsahipliği yaparak ve uçuşa yasaklı bölge (no-fly zone) uygulamasını enforce edilmesini sağlayarak günümüz bölgesel Kürt yönetiminin ortaya çıkmasını sağlayacak koşulların oluşmasını temin etmiştir. Günümüz Irak yönetimin dışişleri bakanı olan ve Mesut Barzani’nin dayısı olan Hoşyer Zebari zamanında² bu durumu şu şekilde açıklamıştı: “Türkiye bizim Saddam

TÜRK POLİTİKASI VE KÜRT REALİTESİ

TÜRKİYE VE
KÜRT REALİTESİ &
I. BÖLÜM

MURAT SOFUOĞLU

23

1 Lokman I. Meho, The Kurdish Question in U.S. Foreign Policy, A Documentary Sourcebook, Praeger, Westport, Connecticut, London, 2004, p.5

2 Mezkur zamanda Kürdistan Demokrat Partisi (KDP)’nin dış politika sözcüsüyü.

Hüseyin'e karşı mücadelemizde Batı'ya ve tüm dünyaya bağlayan hayat damarımızdır. Biz müttefik hava korumasını ve uluslar arası yardımı Türkiye'nin işbirliği ile temin edebiliyoruz. Eğer Çekiç Güç çekilirse Saddam'ın üniteleri bu bölgede hakim olacak ve biz her şeyi kaybedeceğiz."³

Görüldüğü üzere günümüzde de son derece etkili olan bir Kürt liderinin de ifade ettiği gibi Türkiye Kuzey Irak Kürt yapısı bakımından vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Türkiye içine girmeyi reddetmekle beraber neden böyle bir yapının dış garantörü olmayı tercih etmektedir?

Bu sorunun değişik cevapları olabilir. Ancak ilk akla gelen cevap Türkiye'nin Atlantik İttifakı ile birlikte hareket etme saiki ile PKK'ya karşı Barzani-Atlantik ittifakı hattının desteğini sağlamaya çalışması olabilir. Burada Türkiye'ye ya bir Kürt devletinin kurulmasına müsaade edilmeyeceği ya da kurulsun bile bunun kendi Kürtleri ile ilgili iddialara sahip olmayacağı sözünün verildiği düşünülebilir. Bu durumda Türkiye kendi iç insicamını korumak ve bölgede etkisini sürdürmek için Kuzey Irak Kürt yapısının dış garantörü olmayı kabul etmektedir. Ancak bu durum Kuzey Irak'taki Kürt realitesinin tanınması anlamına da gelmektedir. Bu kuşkusuz Türkiye için pek hoş olmayan bir durumdur.

Diğer yandan Türkiye'nin PKK karşısında Barzani (ve Talabani) ile çalışmak noktasına nasıl geldiğinin de anlaşılmasına ihtiyaç vardır. Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu sonrası Kürt realitesine kendi ülkesinde ve komşularda nasıl reaksiyon gösterdiği daha önceki bölümlerde belli bir ölçüde aktarılmaya çalışıldı. Bu reaksiyon Cumhuriyet'in ilk kuruluş yıllarında Musul ve Halep Vilayetleri'nde sürdürülen politikalarla eşgüdümlü olarak Kürtlerle (ve diğerleri ile) ortak bir vizyon arayışı ile asimilasyon politikaları arasında gidip gelmiştir. Musul ve Halep vilayetlerinden çekilmeyi müteakip Türkiye Kürt realitesinin genel manada kendi ülkesel sınırları içinde ortaya çıkmasına karşı çıktığı için komşulardaki Kürt realitesi ile olan ilişkisi de bu durumu korumaya dönük bir bağlamda gelişmiştir.

Türkiye Kuzey Irak'ta gelişen Barzani ve daha sonraki Talabani hareketlerini dikkatle izlemiş ve özellikle Barzani'nin Türkiye'deki etkisinin sınırlanması ile ilgili genel bir kanaate sahip olmuştur. PKK'nın ortaya çıktığı ve yükseldiği yıllarla Barzani hareketinin etkili olduğu yıllar (1974-1975) arasında bir korelasyon olduğu düşünülebilir.⁴ Bu duruma Türkiye siyasi sisteminin dahil ne düzeydedir bu hale tartışmaya açıktır. PKK'nın Türkiye kökenli sosyalist bir hareket oluşu çerçevesinde Türkiye'deki Barzani etkisini sınırlayacak bir örgüt olarak siyasi sistem tarafından algılanıp algılanmadığı bu çerçevede keza tartışmaya açıktır.⁵

İlginç olan eğer Türkiye PKK'yı başlangıç itibarıyla Barzani hareketine karşı bu sebeplerle tolere etmişse kuşkusuz gelinen nokta bu yaklaşımın Kürt realitesini sınırlamak açısından her bakımdan başarısız olduğunu göstermektedir. PKK günümüzde hem sosyal hem siyasi manada Türkiye'de Barzani'nin sahip olabileceği etki alanının çok ötesine taşmışken PKK'nın panzehir olarak düşünüldüğü Barzani hareketi Irak Kürdistanı'nın en etkili politika yapıcısı haline gelmiş ve özellikle Türkiye bu sefer aynı hareketi kendi ülkesinde ve Kuzey Irak'ta yükselen PKK'ya karşı destekleyerek bu sonucun oluşumunda kritik bir rol üstlenmiş-

3 A.g.e.

4 Martin van Bruinessen, Ağa, Şeyh ve Devlet, 2004, İstanbul, s. 57-59

5 Martin van Bruinessen, Kürdistan Üzerine Yazılar, İletişim Yayınları, 2010, İstanbul, s. 302-309, 318-319

tir. Bu hal ise hem Türkiye hem de Irak cephesinde Kürt realitesinin yükselişinin mühürlenmesi anlamına gelmektedir.

Daha ilginç bir sonuç ise Türkiye'nin Arap Baharı çerçevesinde tüm Ortadoğu'daki rejim değişikliklerine gösterdiği reaksiyon çerçevesinde hususiyetle Suriye'de uyguladığı ve benimsediği politika ile kendini göstermiştir. Suriye Türkiye'deki Kemalist yapılanmanın Ortadoğu'daki bir başka versiyonunu andıran ve Ortadoğu'da başka ülkelerde de kendini gösteren modern seküler cuntacı bir ideolojik yapılanma olan Baas partisi tarafından yönetilmektedir.⁶ Bu ülke göz ardı edilemeyecek bir Kürt nüfusa sahip olup özellikle Kamışlı merkez olmak üzere ülkenin kuzeyi (Kuzey Suriye) tarihi Kürt yerleşim merkezlerine sahiptir. Dahası aynı ülkenin Baasçı rejiminin günümüzdeki liderinin babası zamanında daha başka örgütler gibi PKK'ya kucak açmış ve evsahipliği yapmıştır. PKK'nın ve Abdullah Öcalan'ın Suriye rabıtası her zaman örgüt için kritik bir evreye işaret etmektedir.⁷

Bu özellikleri yanında Suriye Esad ailesi başta olmak üzere Arap Alevilerinin etkili olduğu bir rejim tarafından yönetilmektedir ve buna paralel Türkiye'nin güneyinde ve daha sonra (1938-1939) Suriye'den Türkiye'ye katılmış olan ve Hatay ismini alan İskenderun Sancağı başta olmak üzere Hatay-Mersin hattında ciddi bir Arap Alevisi nüfus yüzyıllar boyunca yaşamaktadır. Türkiye Arap Baharı'nın gelişimi ve yukarıda sıralanan mevcut özelliklere sahip Suriye'deki temerküzü çerçevesinde mezkur ülkede ortaya çıkan çoğunluğu Sünni olan muhalefeti -Batı ülkelerinin tercihlerine de paralel- desteklemeyi tercih etmiştir. Bu tercihin Türkiye'yi Öcalan'ın Suriye'den çıkartıldıktan sonra sığınmaya çalıştığı ülkelerden biri olan Rusya desteği altındaki İran'ın kurguladığı Şii bir blokla karşı karşıya getirdiği ortadadır. Burada Barzani yapısı Türkiye-Batı hattında yer alırken PKK'nın Şii Blok-Rusya hattında yer aldığı gözlemlenmektedir.

Kürt realitesi açısından baktığımızda ise Türkiye'nin Suriye politikasının daha önce Esad rejimi tarafından yoğun bir baskı altında tutulan ve zamanında Türkiye'ye karşı bir leverage olarak düşünülen PKK etkisi altındaki Kürt nüfus kadar Irak Kürdistanı ile özellikle Barzani ile bağlara sahip olan Kürt nüfusa hareket kabiliyeti getirdiğidir. Toplamdaki etki hangi bakımdan bakılırsa Suriye'de Kürt realitesinin yükselişidir. Bu yükselişin Türkiye'nin Suriye politikası ile olan rabıtası kayda değerdir. Türkiye'nin bu yükselişe ilk etapta verdiği tepkiler de kendi Kürtleri için nahoş bir görüntü arzetmiştir. Tüm bu çerçevede Türkiye'nin Suriye tercihinin kendi içindeki politik-sosyal sonuçlarının da riski yüksek hem Alevi-Sünni hem de Türk-Kürt gerginliği olmak üzere çift yönlü gerginliklerin artmasına katkı yaptığı da gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak günümüzde ulaştığımız inkar edilemeyecek realite, Türkiye'nin son 35 senede ifadesi garip olsa da kendi ülkesinde Güneydoğu Anadolu merkezli olmak üzere uyguladığı iç siyaset ve Irak (Kuzey Irak & Irak Kürdistanı)'ta ve Suriye (Kuzey Suriye)'de uyguladığı dış politikalarla Kürt realitesinin her bakımdan yükselişinin sağlanmasında kritik bir rol oynadığıdır.

6 Murat Sofuoğlu, "Kemalizm, Baasçılık ve Mübarekizm Gölgesinde Ortadoğu Nereye? 27 Nisan mı? 28 Şubat mı?", <http://www.surecanaliz.org/article/misir-suriye-ve-irakta-kemalizmin-izini-surebilir-miyiz>

7 Yalnızca PKK Suriye rabıtasına sahip değildir. Celal Talabani de KDP ile anlaşmazlığa düştükten sonra Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB)'ni Suriye'de kurdu. Martin van Bruinesen, Kürdistan Üzerine Yazılar, s. 168

HAKİKAT HER ŞEYİ KUŞATIR

SÜREÇANALİZ

SOSYAL ÜRETİM VE EĞİTİM ÇALIŞMALARI DERNEĞİ

SÜREÇ Araştırma Merkezi

Sinan Paşa Mah. Şehit Asım Cad. Koç

Han No:2 Kat:4 Beşiktaş-İstanbul

Tel & Fax: (212) 259 20 45 **E-Posta:**

surecanaliz@surecanaliz.org

www.surecanaliz.org